

6. ИНДИКАТОРИ ЗА ОЦЕНКА НА ЕФЕКТА ОТ АНТИКОРУПЦИОННИТЕ МЕРКИ

Ограничените възможности за пряко измерване на корупцията представляват сериозно предизвикателство пред антикорупционната политика. Разкритите и наказани корупционни действия са само върхът на айсберга. Представителните анкетни изследвания сред бизнеса и администрацията се стремят да отразят личното участие на респондентите. При данъчната корупция обаче то рядко е свързано с по-сериозни нарушения, което прави темата доста чувствителна особено при персонализирано интервю. Така измерванията на корупцията до голяма степен разчитат на субективните оценки, нагласи и личен опит с всички произтичащи от това рискове за разминаване с действителността.

Въпреки тези рискове възприятията за корупцията имат важно значение за формулирането на антикорупционната политика. Икономическото поведение се определя по-скоро от очакваните, отколкото от реалните разходи и ползи. Поради това представите на инвеститорите за равнището на корупцията и свързаните с него корупционни рискове и разходи определят решението им къде и колко ще инвестират⁶¹. По подобен начин се определя и решението им да дадат или не подкуп. Този поведенчески избор се определя по-скоро от представите на данькоплатците за очакваните разходи и ползи от укриването на данъците и от вероятността то да бъде разкрито и наказано, отколкото от реалната ефективност или неподкупност на данъчната администрация и строгостта на закона. В този контекст оценките на данькоплатците са важни за разбирането на мотивите от страна на търсенето на корупционни услуги и формулирането на съответната антикорупционна политика.

Предложената матрица с индикатори за оценка на равнището на корупция и на интензитета на пораздащите я фактори е изведена от анализа на формите и механизмите на корупцията и пътищата за нейното ограничаване, представени в предходните пет глави. При определянето им са използвани водещи теоретични разработки и практическият опит в измерването и мониторинга на корупцията в страните в преход и развиващите се страни, както и изследването за корупцията сред данъчната администрация в България. Матрицата няма претенции за идеален завършен диагностичен инструмент. Тя по-скоро предлага една отворена рамка, целяща да ориентира диагностиката към по-балансиран анализ на разходите и ползите за двете страни в корупционната сделка. Предимствата на матрицата могат да се формулират в три насоки.

⁶¹ Често се твърди, че резултатите от мониторинга на корупцията от своя страна също създават нагласи, които могат да отблъснат инвеститорите. Но тезата, че наблюдението на корупцията подсилва нагласите и генерира съответно икономическо поведение, не е състоятелна. Все едно да се твърди, че една икономика има по-големи шансове за инвестиции и растеж, ако (чуждите) инвеститори се държат в неведение за равнището на корупцията. Първо, със или без измерване корупцията едва ли може да се скрие. Второ, несигурността при липсата на мониторинг може да бъде далеч по-силен възпиращ фактор, отколкото резултатите от него.

Конвенционалният подход поставя акцента върху цената, която бизнесът плаща. Такъв подход едва ли може да обясни запазващите се високи корупционни равнища в икономиките в преход. Корупцията в данъчната администрация се обяснява и измерва по-добре, ако се прави разлика между подкупите, наложени на бизнеса, и подкупите, представляващи цената на дадена корупционна услуга, от която бизнесът печели повече, отколкото плаща. Във втория случай подкупът представлява сделка, от която печелят и двете страни за сметка на добросъвестните данькоплатци. В този смисъл корупцията по повод данъчни измами и нарушения не се вмести напълно в схемата печеливш-жертва, валидна при изследванията на разходите за бизнеса. Често инициатива проявяват предприемачи, желаещи да извлекат определена изгода. От това следва също, че за правилната оценка на ситуацията освен изследвания в бизнес сектора са необходими и изследвания сред данъчните служители. Предложената матрица се опитва да обхване измерители на ползите и разходите както от страна на търсенето, така и от страна на предлагането на корупционни услуги.

Второ, предложената матрица е опит да се разшири диагностичната рамка в областта на т.нар. „твърди данни“, които са извлечени не от социологически проучвания, а от обективни източници от статистиката или информационната система за управление на администрацията. За разлика от тях т.нар. „меки данни“ отразяват нагласи, оценки и личен опит на респондентите. Личният опит е особено важен елемент от системата за мониторинг на корупцията. Повечето изследвания задават въпроси за дадени или получени подкупи и техния размер, или пък по-неутралния въпрос за това, дали респондентът е бил жертва на корупционен натиск. Резултатите от тези въпроси обаче трябва да се приемат с известни уговорки. Това е в сила най-вече когато няма жертва, а две печеливши страни, за чието деяние е предвидена наказателна отговорност⁶². При въпроси към двете страни за корупционен натиск от другата страна деликатността на въпроса за личното участие в закононарушение може да се преодолее и да се получи по-обективна оценка за равнището на корупция. Ето защо матрицата включва въпроси и към двете страни както за лично участие в корупционни актове, така и за изпитан корупционен натиск. Въпреки по-високата степен на обективност те се отнасят към категорията на „меките“ данни. В допълнение предложената матрица включва редица индикатори, които са извлечени от административната информационна система и имат характер на „твърди“ данни. Тяхното извличане и обработване може да се постигне с помощта на съществуващите информационни ресурси и не изисква никакви специфични програмни възможности. Те са представени в отделна колонка по различните параметри на измерване и диагностика на корупцията в данъчната администрация.

Трето, разработените индикатори позволяват не само да се измери равнището на корупцията, но и съответните пораздащи я фактори. Те имат по-важно значение от гледна точка на предписанието на мерките на политиката, отколкото измерването на равнището на корупцията и особено разсъжденията за това, до

⁶² Освен оценки за равнището на корупцията корупционните индекси на *Коалиция 2000* включват данни за корупционен натиск, осъществен върху респондентите, и за личното им участие в корупционни актове (вж. методологията в *Коалиция 2000* (1998)). Тъй като българското законодателство наказва и даването, и вземането на подкупи, както и всяко действие, целящо подкуп, данните за дадените/получените подкупи и техния размер от персонализираните интервюта са по-скоро показател за динамиката на явлението във времето, отколкото точен измерител на равнището на корупцията. Редица международни изследвания се опитват да заобиколят неудобството на въпроса, като не поставят директно въпроса за лично участие, а използват по-неангажиращи формулировки като „подобна на вашата фирма“ или „вашия отрасъл/сектор“ (вж. например индексите на *Global Competitiveness Report* и *Transparency International*).

каква степен възприятията за разпространение на корупцията съвпадат с нейното действително равнище.

Равнището на корупцията обикновено се оценява в две измерения: а) като разпространение и честота на корупционните актове и б) като средна стойност на корупционните сделки. Разпространението може да се измери чрез относителните дялове на въвлечените в корупционни актове данькоплатци и данъчни служители. Интензитетът им може да бъде измерен чрез честотата на даване на подкупи или чрез по-неутралния показател честота на случаите на корупционен натиск.

Размерът на подкупа е основен индикатор за равнището на корупция в традиционния подход, основан на разбирането за подкупа като разход от страна на бизнеса. Той се измерва или в абсолютни стойности, или като дял от брутните приходи, или от печалбата на фирмата⁶³. Стойностите могат да се извлекат както от оценките или личния опит на данькоплатците, така и на данъчните служители. Използването на размера на подкупа като индикатор за равнището на корупцията обаче изисква редица уточнения, които са пряко следствие от разбирането за данъчната корупция като резултат от сделка между заинтересовани страни. При традиционното тълкуване на подкупа като разход за бизнеса увеличаването на неговия размер се приема като признак за утежняване на проблема с корупцията. Такъв извод пренебрегва и причините, и възможните последици от нарастващия размер на подкупите. Както бе споменато, по-големите подкупи биха могли да отразяват една успешна антикорупционна политика. Ако стимулите и спирачките от страна на предлагането на корупционни услуги са ефективни, вероятността от разкриване и загубите за служителя се увеличават. Това повишава минималния праг на подкупа, под който данъчният служител не би рискувал. Накратко нарасналият среден размер на подкупите би могъл да означава повишена рискова премия, която доставчикът на корупционни услуги включва в цената на услугата. От друга страна, ръстът на подкупите може да отразява по-високи размери на данъчни измами или по-строги наказания за тях, или по-висока ефективност на ревизиите. В зависимост от еластичността на търсенето и предлагането на корупционни услуги в най-добрия случай нарастващият размер на подкупите би могъл да ограничи разпространението на корупцията, като я изтиква към високите равнища на доходи и данъчни измами, където управлението на риска и контролът са по-ефективни.

Възможно е също корупцията да се насочи към дейности с по-голяма възвръщаемост от корупционната сделка – например обществените поръчки. В този смисъл за индивидуалното решение да се укриват данъци нарастването на средния размер на подкупите би трябвало да играе възпираща роля, подобна на санкциите за укриване. Още повече, че за разлика от официалните санкции подкупите са по-добър стимул за корумпирания ревизор да разкрие целия размер на измамата, т.е. вероятността от разкриване нараства. Това не означава, че ако данъчните власти не успеят да намалят укриването на данъци чрез повишаване на наказанията и ефективността на ревизиите, те могат да разчитат на корупционната мотивация на някои ревизори. Изводът е по-скоро, че размерът на подкупите сам по себе си не е добър индикатор нито за размера на корупционните разходи, ако те са измерват отделно от ползите за бизнеса, нито за равнището на корупцията, ако се пренебрегва сте-

⁶³ Абсолютни стойности се използват в индексите на *Коалиция 2000*, а вторият метод е предпочетен при корупционните индекси на Световната банка в изследването ѝ на страните в преход *Business Environment and Enterprise Performance Surveys (BEEPS)*. Вж. Gray et al (2004).

пента на разпространение на корупционни практики. По-полезен би бил един посинтезиран индикатор, който измерва не толкова корупционния разход за фирмата, колкото отношението му към ползата от подкупа – например стойността на подкупа към стойността на укрития данък, или избегнатата глоба.

Освен че измерва общото равнище на корупцията в данъчната администрация чрез броя и стойността на корупционните сделки, предложената диагностична рамка набляга на структурата на корупцията, отчитайки вида услуги, получени срещу подкуп, а също хоризонталното и вертикалното разпределение на риска от корупция в данъчната администрация.

Освен индикаторите за интензивността и стойността на сделките в матрицата са включени и индикатори за причините, мотивиращи корупцията сред данъчните служители. В съответствие с концептуалната рамка, представена в първа глава, матрицата разграничава корупционно поведение, ръководено от мотива да се укроят данъци, от корупционно поведение като следствие от прекомерни бюрократични разходи или изнудване от страна на контролния орган. Вероятността данькоплатецът да предпочете да укрие данъци и свързаната с това вероятност да се стигне до подкуп зависят от размера на данъчното бреме и възприятията на данькоплатците за риска укриването да бъде разкрито и наказано. Те се оценяват чрез данните за ефективните и пределните данъчни ставки, данните за размера на укритите данъци, оценките на респондентите за данъчната тежест и възможните последици от укриването. Оценката за разходите по укриването на данъци е функция на вероятността от разкриване и на очаквания размер на подкупа, който трябва да се даде, за да не бъде докладвано нарушението. В този контекст данните за успешно обжалвани данъчни ревизионни актове биха дали частична индикация за това, до каква степен подкупите са следствие от непълноти в законите и корупционен натиск от страна на данъчните инспектори. Ето защо в диагностичната рамка са включени и съответните индикатори и оценки.

Интензитетът на факторите, обуславящи втората група корупционни услуги – тези, свързани с доброволното изпълнение на данъчните задължения – се диагностицира чрез различни показатели за разходите по доброволното изпълнение на данъчните задължения, както и практиката по прилагането на стандарти за обслужване. Важна в това отношение е цената на договаряне на корупционната сделка. Тя на свой ред зависи от степента на институционализиране на корупцията, т.е. от това, доколко предприемачите са наясно на кого трябва да платят и за каква услуга, дали знаят какво точно ще получат в замяна и от тяхната оценка за риска служителят да не изпълни своя ангажимент по сделката.

Стимулите и предпоставките за корупция от страна на администрацията се идентифицират преди всичко на база социологическите изследвания сред данъчните служители. Ударението тук е поставено върху положителните стимули, институционалните предпоставки и ефективността на контрола и санкциите. Те отразяват оценките им по отношение на ефективността и справедливостта на системата за управление на човешките ресурси и особено на двата компонента на възнаграждението – основната заплата и допълнителното материално стимулиране. Що се отнася до възпиращите фактори, определящи са преценките на служителите за цената, която те биха платили при разкриване на корупцията. Тя е функция на оценките за вероятността от доказване на деянието, от тежестта на очаква-

ното наказание, от очакваните последици, дори когато подкупът не бъде доказан и наказан, както и от склонността към поемане на риск.

В съответствие с нарастващото внимание, отделяно в специализираната литература на етичните фактори, те също са включени в диагностичната рамка. Резултатите в това отношение биха послужили като ориентир за нуждите на данъчната администрация от специализирано антикорупционно обучение.

Същественото предимство на изследването на корупционните нагласи на данъчните служители произтича от получаването на данни от първа ръка във връзка с институционалните недостатъци, които влекат след себе си възможността за подкуп. Това включва и пропуските в законодателството, и слабостите на работната среда, и работните процеси в данъчната администрация.

Таблица 14. Равнище и мотиви за данъчна корупция. Индикатори

А. Равнище и структура					
Цел на измерването	Индикатор	„Твърди“ данни (статистически и административни)	Данни от социологически проучвания („меки“ данни)		Помощни показатели
			Оценки/личен опит от допитвания до данькоплатците	Оценки/личен опит от допитвания до данъчните служители	
Равнище на данъчната корупция	Дял на участващите фирми		• Дял на фирмите, даващи подкупи ⁶⁴ на данъчни служители (скала от 1 до 5 ⁶⁵)	• Брой на фирмите, даващи подкупи на данъчни служители: (скала от 1 до 5)	Брой санкционирани данькоплатци ⁶⁶
	Дял на участващите данъчни служители		• Дял на данъчните служители, вземащи подкупи: скала от 1 до 5	• Дял на данъчните служители, вземащи подкупи: скала от 1 до 5	Брой санкционирани служители ⁶⁷
	Честота на подкупите		• Колко често подобна на вашата фирма би предложила подкупи, подаръци и други облаги на данъчни служители: скала от 1 до 5	• Колко често фирмите предлагат подкупи, подаръци и други облаги на данъчни служители: скала от 1 до 5	
	Размер на подкупите		• Какво е средното равнище на плащаните подкупи: скала от 1 до 5 ⁶⁸ ?	• Какво е средното равнище на плащаните подкупи: скала от 1 до 5	
	Личен опит		• Колко често през последната година ви се е налагало да предлагате облага на данъчен служител във връзка с данъчните си задължения: подкупи/подаръци/услуги/почерпки: скала от 1 до 5 за всяка опция?	• Колко често през последната година са ви предлагали облага във връзка с изпълнението на служебните ви задължения: подкупи/подаръци/услуги/почерпки: скала от 1 до 5 за всяка опция?	
			• Увеличили ли са се през последната година разходите ви за подкупи (в сравнение с предходната година): а) в абсолютни стойности; б) като дял от приходите на фирмата: увеличили са се/намалели са/останали са същите и по двата показателя?	• Увеличили ли са се или са намалели подкупите в сравнение с предходната година по отношение на: а) броя на фирмите; б) честотата/размера на подкупите: увеличили са се/намалели са/останали са същите и по двата показателя?	

⁶⁴ Подкупите включват финансови облаги или заплащане в натура – напр. подаръци, услуги, безплатни обеда и т.н.

⁶⁵ Скалата от 1 до 5 отговаря примерно на следните дефиниции:

Стойност	1	2	3	4	5	Не зная/Без отг.
Колко често	никога	рядко	понякога	често	винаги	
Колко на брой	много малко	< 1/2	около 1/2	> 1/2	почти всеки път	

⁶⁶ Показателят отразява не само равнището на корупция, но и степента на разкриваемост. Поради двойствения му характер се използва само за сведение.

⁶⁷ Показателят отразява не само равнището на корупция, но и степента на разкриваемост. Поради двойствения му характер се използва само за сведение.

⁶⁸ При сравнения между отделните държави скалата може да се базира върху минималната работна заплата или върху средната заплата в данъчната администрация – напр.: < 1/5; < 1/2, < 1; < 3; > 3.

Цел на измерването	Индикатор	"Твърди" Данни (статистически и административни)	Данни от социологически проучвания („меки“ данни)		Помощни показатели
			Оценки/личен опит от допитвания до даннооплатците	Оценки/личен опит от допитвания до данъчните служители	
Структура на корупцията			<ul style="list-style-type: none"> За какви услуги се плащат най-често подкупи (градирайте ги): избягване на глоби и санкции за неизпълнение на данъчните задължения; ускоряване на процедурите (включително и по възстановяване на ДДС); получаване на неполагачи се данъчни облекчения, данъчни кредити; информация за (действия във вреда на) конкурентни фирми 	<ul style="list-style-type: none"> За какви услуги даннооплатците най-често дават подкупи (градирайте ги): избягване на глоби и санкции за неизпълнение на данъчните задължения; ускоряване на процедурите (включително и по възстановяване на ДДС); получаване на неполагачи се данъчни облекчения, отчисления, данъчни кредити; информация за (действия във вреда на) конкурентни фирми 	
Хоризонтална и вертикална концентрация на корупцията			<ul style="list-style-type: none"> Оценете степента на корумпираност по административни длъжности по отношение на: <ul style="list-style-type: none"> – участие на ръководни служители – размер на подкупите – честота на подкупите Оценете степента на корумпираност по административни длъжности по отношение на: <ul style="list-style-type: none"> – участие на редови служители – размер на подкупите – честота на подкупите 	<ul style="list-style-type: none"> Оценете степента на корумпираност по административни длъжности по отношение на: <ul style="list-style-type: none"> – участие на ръководни служители – размер на подкупите – честота на подкупите Оценете степента на корумпираност по административни длъжности по отношение на: <ul style="list-style-type: none"> – участие на редови служители – размер на подкупите – честота на подкупите 	

Б. Стимули и спирачки от страна на търсенето на корупционни услуги					
Цел на измерването	Индикатор	„Твърди“ данни (статистически и административни)	Данни от социологически проучвания (меки данни)		Помощни показатели
			Оценки/личен опит от допитвания до данькоплатците	Оценки/личен опит от допитвания до данъчните служители	
Корупция, свързана с данъчни нарушения и измами	Данъчна тежест	Индикатори за данъчна тежест: пределни и ефективни данъчни ставки	<ul style="list-style-type: none"> • Как преценявате ставките по: ЗОДФВ/ЗКПО/ЗДДС/ДОО/акциза/данъка върху имуществото и други местни данъци: не представляват проблем/представяват известен проблем/представяват голям проблем? • Колко често през последната година се е налагало на фирмата ви да плаща подкупи за избягване на санкции за неизпълнение на данъчните задължения поради слабости на законодателството или подкупи за избягване на данъци: скала от 1 до 5? • Кои данъци най-често се укриват: ЗОДФВ/ЗКПО/ЗДДС/ДОО/акциз/данък върху имуществото/други? 	<p>Как преценявате ефекта от ставките за ЗОДФВ/ЗКПО/ЗДДС/ДОО/акциза/данъка върху имуществото и други местни данъци: не представляват проблем/представяват известен проблем/представяват голям проблем?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кои данъци най-често се укриват: ЗОДФВ/ЗКПО/ЗДДС/ДОО/акциз/данък върху имуществото/други? 	Степен на укриване на данъци ⁷⁰
	<p>Разходи за укриване на данъци</p> <p>Размер на подкупите</p> <p>Вероятност за разкриване</p> <p>Вероятност за успешно обжалване на ревизионни актове</p>	<p>Санкции за незаконно избягване на данъци</p> <p>Разкрити случаи на отбягване на данъци</p> <p>Брой данъчни ревизионни актове</p> <p>Стойност на ревизионните актове</p> <p>Брой обжалвани пред данъчните служби ревизионни актове</p> <p>Брой отхвърлени жалби</p> <p>Брой обжалвани пред съда ревизионни актове</p> <p>Брой съдебни решения за несъстоятелност на жалбите</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Според вас ефективна ли е системата от санкции за избягване на данъци за предотвратяването на подобни действия: 1 – много е ефективна, 5 – никак не е ефективна, Не знам/Без отг.? • Какъв е средният размер на подкупа като процент от разкритите неизпълнени данъчни задължения: по-малко от една пета/една трета/половината или повече, според поисканото оданъчния ревизор/Не зн./Без отг./Друг? • Според вас какъв процент от данъчните измами се разкриват от данъчните служители? • Какъв процент от разкритите измами в действителност се наказват, т.е. наказанията не се избягват чрез подкупи? • Според вас кои фирми укриват повече данъци (като процент от дължимите данъци): малките, големите, други, не знам/ без отг.? • Смятате ли, че вероятността за разкриване на нарушението зависи от размера на данъчната измама? • През последната година правена ли ви е данъчна ревизия или инспекция за недобросъвестно изпълнение на данъчните задължения? • През последната година избягвали ли сте данъчни санкции чрез подкуп? • През последната година обжалвали ли сте данъчни ревизионни актове? Беше ли удовлетворена жалбата ви (да/не/процедурата не е приключила)? 	<p>Според вас ефективна ли е системата от санкции за отбягване на данъци за предотвратяването на подобни действия: 1 – много е ефективна, 5 – никак не е ефективна?</p> <p>Какъв е средният размер на подкупа като процент от разкритите неизпълнени данъчни задължения: по-малко от една пета/една трета/половината или повече, според поисканото от данъчния ревизор/Не зн./Без отг./Друг?</p> <p>Според вас какъв процент от данъчните измами се разкриват от данъчните служители?</p> <p>Какъв процент от разкритите измами в действителност се наказват, т.е. наказанията не се избягват чрез подкупи?</p> <p>Според вас кои фирми укриват повече данъци (като процент от дължимите данъци): малките, големите, други, Не зн./ Без отг.?</p> <p>Смятате ли, че вероятността за разкриване на нарушението зависи от размера на данъчната измама?</p>	

⁶⁹ Този показател може да отразява както твърде високи такси или разходи за спазване на данъчните правила, така и поведение при данькоплатците, насочено към максимално повишаване на доходите им, затова тук е приет само за сведение.

Цел на измерването	Индикатор	„Твърди“ данни (статистически и административни)	Данни от социологически проучвания (меки данни)		Помощни показатели
			Оценки/личен опит от допитвания до данькоплатците	Оценки/личен опит от допитвания до данъчните служители	
	Нагласи към риска		<p>Застраховано ли е жилището ви или друго ваше недвижимо имущество?</p> <p>Ако трябва да изберете между незаконно и законно избягване на данъци, като и в двата случая бихте спестили еднакви средства, но в първия съществува възможност 50:50 да бъдете разкрити и наказани, а във втория трябва да платите такса на данъчния консултант, равна на половината от глобата, кое бихте избрали: незаконно отбягване/законно отбягване/нито едното/не знам./без отг.?</p>		
Корупция, свързана с предимства при обслужването (бързина на обслужването и други ползи при доброволното изпълнение на данъчните задължения)		<p>Приети ли са стандарти за обслужване?</p> <p>Има ли мониторинг върху изпълнението на стандартите и публикуват ли се резултатите от него?</p>	<p>Колко пъти през последната година се е налагало фирмата ви да плаща подкупи за по-бързо обслужване, данъчни отстъпки. Скала от 1 до 5?</p> <p>Съществуват ли стандарти за обслужване в данъчната администрация?</p> <p>Съблюдаването на тези стандарти подложено ли е на наблюдение, оценка и публично отчитане?</p> <p>Как оценявате ефективността на данъчната администрация: скала от 1 за проста и стабилна уредба с минимални разходи по доброволното изпълнение на данъчните задължения; до 5 за неефективна данъчна система и високи разходи по доброволното изпълнение на данъчните задължения</p> <p>Какъв е средният дял работно време, прекарано за изпълнение на данъчните задължения или с данъчни служители от: а) управителя на фирмата; б) счетоводителите и финансистите във връзка със ЗОДФЛ /ЗКПО/ЗДДС/ДОО/акциз/данък върху имуществото/други</p>	<p>Съществуват ли стандарти за обслужване в данъчната администрация?</p> <p>Съблюдаването на тези стандарти подложено ли е на наблюдение, оценка и публично отчитане?</p> <p>Колко често сте попадали на следното отношение от страна на данькоплатците (от 1 до 5): неудовлетвореност от обслужването/непознаване на правата и задълженията им/твърде високи очаквания/нагласа, че с подкуп се постига всичко</p>	Стойността на „данък време“ от изследванията на бизнес климата
		<p>Степен на институционализиране на корупцията</p> <p>Ефективност на подкупите</p>	<p>Има ли фиксирани суми за данъчните услуги и известни ли са те във вашия отрасъл?</p> <p>Колко надеждни са подкупите? Изпълняват ли данъчните служители своята страна на уговорката?</p>		
		Оценка за вредите (икономическата цена) на корупцията	Подредете по важност трите най-вероятни отрицателни последици от корупцията		

В. Стимули и възможности от страна на предлагането на корупционни услуги					
Цел на измерването	Индикатор	„Твърди“ данни (статистически и административни)	Данни от социологически проучвания („меки“ данни)		Помощни показатели
			Оценки/личен опит от допитвания до данькоплатците	Оценки/личен опит от допитвания до данъчните служители	
Ефективност и справедливост на системата за УЧР	Система за премиране, оценка на работата и връзката с професионалното развитие и нарастването на възнаграждението, подбор и обучение на кадри	Текучество Степен на образование Неоправдани отсъствия от работа		Оценете справедливостта и ефективността на следните елементи от системата за управление на персонала: Възнаграждения Премии Цялостна оценка на работата на служителите Каква е нейната връзка с професионалното развитие и нарастването на заплатата Подбор на персонала Професионално обучение	
Възпиращи механизми	Вероятност от разкриване на корупцията Последици от разкриването Нагласа към риска Етични стандарти	Брой проверени сигнали Брой наказания Съществува ли етичен кодекс?		Ако бъдете хванати с подкуп, какво наказание е най-вероятно да ви бъде наложено? Ако загубите работата си, какви са шансовете ви да бъдете наети в частния сектор? Застраховано ли е жилището ви или друга ваша недвижима собственост? Подредете по важност трите най-вероятни отрицателни последици от корупцията	
Институционалната среда: подкупи за неизпълнение на данъчните правила				Кои са най-сериозните проблеми на данъчната администрация? Кои са основните причини за корупция в данъчната администрация? Какви мерки биха намалили до минимум корупцията в данъчната администрация?	